

Bakutova práce signalizuje areálový trend slavistiky, který filologická zkoumání směřuje ke studiu příslušného teritoria, před čistotou metody je pragmaticky preferován dosažený efekt. Radikální „potočení“ slavistiky a srovnávací literární vědy směrem k hermeneutickému a kulturně-analytickému horizontu odpovídá celkové situaci literární vědy, avšak není možné se unáhleně zbavovat některých osvědčených nástrojů tradiční filologie, text musí zůstat základním východiskem, jinak bychom slavistická studia a slovesnost sublimovali v politologii,

geografii či kulturologii: na straně jedné otevřenost a recepční ambivalentnost vůči mezioborovým impulsům, avšak na straně druhé podržet filologický základ slavistiky a srovnávacího zkoumání. Samotný badatel si tato úskalí uvědomuje a ve svých analýzách se dokáže vyvarovat povrchných generalizací. Celkově svým interdisciplinárním přístupem prolamuje tradiční bariéry a překonává nedůvěru k areálovému zkoumání, zároveň vyzývá k diskusi nad smyslem „komparování“ jako intelektuální reflexe a humanitních studií vůbec.

Miloš Zelenka

GENDER STUDIES, INTERDISCIPLINARITA A SLAVIKA

Na každé americké i evropské univerzitě existují již řadu let v té či oné podobě gender studies nebo oddělení feministických studií včetně tzv. ženské literatury. V kontextu této módní vlny se uměřeností a seriózností vyznačuje sborník z mezinárodního kolokvia (*Selbstenwurf und Geschlecht*. Kolloquium des Interdisziplinären Zentrums für Frauen- und Geschlechterstudien an der Ernst-Moritz-Arndt Universität Greifswald. Herausgegeben von Ulrike Jekutsch. Königshausen & Neumann, Würzburg 2001), který redigovala profesorka slavistiky z Greifswaldu Ulrike Jekutsch. Sborník tematicky pokrývá čas a prostor od počátků pocívání specifčnosti ženského světa až k jeho moderním a postmoderním jevům, přičemž nejzajímavějšími partiemi jsou studie z prostředí střední a východní Evropy. Greifswald se tak zejména v baltském prostoru stává dalším důležitým centrem gender studies (Das Interdisziplinäre Zentrum für Frauen- und Geschlechterstudien).

Eva Labouvie (Saarbrücken) ve studii *Weibliche Hilfgemeinschaft...* (13–31) zkoumá ženskou problematiku v období premodernity 16.–19. století v zemské společnosti. Ukazuje, jak péče o tělo a o děti spolu s hygienou vedly k ženskému sebevědomění: „Ein unmittelbarer Kontakt zwischen Mutter und Kind wich einer Auffassung primär notwendiger Reinlichkeit, Forschung und Zivilisierung.“ (s. 27) Gudrun Wedel (ová) (Berlin) ve stati *Ledig, fromm und geschäftstüchtig: die Lehrerinnenkarriere der Thekla Trinks als autobiographische Konstruktion* (33–53) zkoumá vlastní životopis Thekly Trinkové, která prošla typicky i netypicky ženskou dráhou v 19. století v tom smyslu, že šlo o kariérový přelom spojený s rozvojem socialistických idejí a ženského hnutí. Gesa Mackenthun (Greifswald) zkoumá krušné osudy žen v angloamerické literatuře 19. století ve stati příznačně nazvané *The*

Mad Woman in the Attic: Unheimliche Weiblichkeit in der anglo-amerikanischen Literatur des 19. Jahrhunderts (57–71). Americký materiál se stal také východiskem studie Hartmuta Lutze (Greifswald) *And Ain't a Woman?: Zur Beziehung von „Rasse“ und Geschlecht in der Geschichte der amerikanischen Frauenbewegung* (73–85) – jde již o 20. století a obvykle o literární bestsellery nežádka zfilmované, tedy se značným sociálním dosahem.

Ve studii *Literature as Gender Construction* (87–92) píše Marja Pavillonienė (ová) (Vilnius) o situaci feminismu na Litvě; podobně Ausma Cimdina (ová) (Riga) analyzuje feminismus v Lotyšsku ve stati *Feminine Mode in Modern Latvian Literature: Socio-Historical Flashback* (93–102), ukazuje na lotyšské směřování k modernitě (Zenta Maurina, 1897–1978; Ivanda Kaija, 1876–1941) a zabývá se postmodernou (Gundega Repše, nar. 1960) s partiemi o lotyšské klasičce Regině Ezerové (román *Zrada* z r. 1984). Zajímavý materiál přináší studie o „věčně ženském“ v ruské literatuře (103–110) „Ewige Weiblichkeit“ als erhebendes und zerstörendes Ideal für die russische Liebe und Ehe (von Dostoevskij bis Rozanov) z pera Galliny Time (Sankt-Petěrburg). Literární útvary Světlany Vasilenko zkoumá Christina Parnell (Erfurt) ve stati *Weiblichkeit als Differenz* (111–123); diskutní je stať Gudrun Goes (Magdeburg) *Soziale Identität versus Geschlechtsidentität* (125–137) o dílech Mariny Palej (mj. Mestoroždenije vetra, 1998). Dvě poslední práce se týkají žhavé současnosti: studie Moniky Schneikart (ové) (Greifswald) deníkových textů Brigity Reimannové (139–157) a Susanne Heller (ové) (Heidelberg) alžírských spisovatelek v tlaku fundamentalismu (159–173).

Sborník je vynikající zásobárnou problémových okruhů a sekundární literatury, sumarizuje různé diskuse a názorně prezentuje stav bádání o feminismu

a dnešní gender studies s ohledem na krásnou literaturu. Pozitivem je také orientace nejen na angloamerickou a německou oblast, ale na třetí svět a postkomunistické země: může nám být líto, že tu v žádném podobě není zastoupena česká a slovenská literatura, stejně jako ještě mnohem významnější literatura

polská. Sborník však spíše mapuje existenční prostředí literatury, tematologii problému (Stoffgeschichte) a materiálovou heuristiku (Německo, USA, Rusko, Litva, Lotyšsko, Alžírsko), méně již to, jak se ženský svět zračí v tvaru této literatury.

Ivo Pospíšil

NEKONVENČNÍ POHLED NA NEKONVEČNÍ ČESKÉ AUTORY

Se zajímavou publikací, která vzbuzuje zájem jak polské bohémistiky, tak v českých zemích, přišel známý polský bohémista, kritik, literární historik, publicista a překladatel střední generace Leszek Engelking. Nese titul *Surrealizm, underground, postmodernizm. Szkice o literaturze czeskiej* (Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2001, 162 s.). Autor, někdejší redaktor polské „světovky“ (Literatura na świecie), nyní odborný asistent Lodžské univerzity a spolupracovník mj. našich Literárních novin, zná českou literaturu nejen ze studií, ale rovněž z častých návštěv u nás i z vlastní překladatelské praxe. Do této publikace Engelking soustředil studie a skici, jejichž původní verze (v aktuální podobě podstatně přepracované a doplněné) otiskl v různých polských časopisech, příp. jako doslovy k překladům. L. Engelkinga zajímají v tomto svazku tváře české literatury, které cenzura a politicko-sociální podmínky zahalovaly, mrzачily nebo zcela utajovaly.

V úvodní, nejrozsáhlejší studii (*Surrealizm w literaturze mnogiej*) se autor soustředil na vykreslení jasněho obrazu českého surrealismu, od jeho počátků ve dvacátých letech do dnešních dní, tedy na profily všech etap dosavadního vývoje tohoto avantgardního uměleckého směru. Přínosné jsou zejména pohledy na J. Koláře, L. Kunderu, B. Hrabala, Zb. Havlíčka či P. Krále, které tyto a další autory zasazují do celoevropského kontextu a z tohoto hlediska také jejich dílo hodnotí. Netradičních vizitek a kritického pohledu na dílo se dočkali také Oldřich Wenzl (*Pechowiec, czyli poeta przeklęty*) a autoři českého undergroundu (*Przerwy w zyciorysie*), zejména pak jeho nejvý-

raznější postava Egon Bondy („*Papież*“ *undergroundu*). Specifické tvorbě, která se pohybuje na púdrovys surrealismu, vypravěčských žánrů a tzv. barbarské poetiky, věnoval Engelking další dvě studie – o Bohumilu Hrabalovi (*Nadrealny realizm*) a o Vladimíru Boudníkovi (*Ściagnięty naskórek materii*). Obecnější skicou (*Rękopisy z imionami demonów*) se autor pokusil zmapovat proud české literatury, který nepatřil ani do oficiálního, samizdatového a emigračního, neboť byl do devadesátých let čtenářům i literární vědě skryt. Jde o rukopisy, které ležely v zásuvkách stolů spisovatelů, mj. J. Kratochvíla, D. Hodrové, M. Ajvaze a S. Richterové, jejichž oficiální představení veřejnosti Engelking spojuje s vřazením do celistvého obrazu české literatury a vyzdvihuje návaznosti a propojenosti děl těchto autorů v celku národní literatury. Závěrečná studie (*Magiczna Praga Michala Ajvaza*) se pak snaží Ajvazovy práce vidět z tematického, resp. místopisného pohledu.

Byť v případě této knihy Leszka Engelkinga nejde o práci syntetickou, ale spíše o náběhy k ní a dílčí pokusy o ni, svědčí jednotlivé studie o literárněvědné a kritické fundovanosti a o hloubce věcných znalostí autora. Českou literaturu nechápe vůbec z diachronního, už zkamenělého pohledu (i když historické souvislosti autorů a děl si velice dobře uvědomuje a na patřičných místech je akcentuje); jde na trh s ještě neustálenými subjektivními názory, jimiž se nicméně pokouší o přesnou typologizaci a objektivizaci evoluce děl spisovatelů, kteří i u nás stále čekají na zhodnocení úměrně jejich významu.

Ludvík Štěpán

RUMUNSKÁ LITERATURA NA SLOVENSKU: SLOVENSKÁ PRÁCE A ČESKÁ NOSTALGIE

V sérii *Stručné dejiny umeleckého prekladu na Slovensku* podpořené grantem vychází jako 5. svazek (připomeňme monografická zpracování Karla

Tomíše Maďarská literatúra v slovenskej kultúre, 1860–1918, 2000, Pavla Koprdu *Talianská literatúra v slovenskej kultúre v rokoch 1890–1980*, 1994,